

تقابل (نقش بزکوهی و درخت) بر روی تپه شاه فیروز سیرجان با ظروف سنگ صابونی تمدن جیرفت

الیاس صفاران^{۱*}، مریم کامرانی نژاد سیرجانی^۲

۱) و* - دانشیار گروه هنر دانشگاه پیام نور

۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهش هنر دانشگاه پیام نور

saffaran@pnu.ac.ir

چکیده

انسان ابتدایی با به تصویر درآوردن باورهایش و بهره از محیط زندگی خود، نقوش و علائمی را بر دیوار غارها، صخره‌ها و ظروف دست‌ساز خود نقش کردند. این نقوش روشی برای انتقال پیام، نشان دادن افکار و وسیله‌ای برای بیان آرزوها و ترس‌های بشر بوده‌اند. همانند نقش بزکوهی و درخت که با زندگی مردم آن روزگار درآمیخته‌اند و جزئی از میراث بالارزش آن‌ها شدند. بزکوهی حیوان ملی ایران و همیشه مرکز قدرت محسوب می‌شده است، همراه با درخت که منبع باروری، حیات و دارای خیروبرکت است، نشان از اهمیت، فراوانی و جایگاه مهم این نقوش در باور و اساطیر آن روزگار به شمار می‌روند. این مقاله با روش تحلیلی -توصیفی سنگ‌نگاره‌ها را به‌عنوان کهن‌ترین اثر هنری منحصربه‌فرد برای شناخت بیشتر هنر قبل از تاریخ معرفی می‌کند. نقوش حک‌شده بر صخره زیبای شاه فیروز سیرجان نشان از پیشینه تاریخی این منطقه دارد، به همین صورت پیدایش تمدن عظیم حوزه هلیل رود در جیرفت که باعث کشف اشیاء بسیار باارزشی شد گویای قدمت دیرینه این خطه می‌باشد. دو نقش بزکوهی و درخت را می‌توان هم بر روی سنگ‌نگاره‌های تپه شاه فیروز و هم ظروف بسیار زیبا سنگ صابونی تمدن جیرفت مشاهده کرد. گرچه مشترکات فرهنگی و تشابه افکار، باورها و عقاید باعث به تصویر کشیده شدن این نقوش بر روی یافته‌های این مناطق شده است. اما تقابل محیط‌زیست باعث آرایه‌ای متفاوت از این دو نقش در این مکان‌ها شده است. با این وجود نیاکان این سرزمین‌ها تلاش کرده‌اند با نقش کردن حیوانات و گیاهان طبیعت اطراف خود را به نمایش بگذارند، و آن را تحت کنترل درآورده و رام خود کنند. این تصاویر هویت، فرهنگ و هنر این مردمان به شمار می‌رود که می‌توان در این آثار شور زندگی و امید به آینده را مشاهده کرد.

واژگان کلیدی: بزکوهی، درخت، سنگ‌نگاره، تپه شاه فیروز، تقابل، ظروف سنگ صابون، تمدن جیرفت

۱-مقدمه

استان پهناور کرمان، سرزمینی که در طول تاریخ همواره با افسانه و اساطیر همراه بوده است، فرازوفرودهای زیادی را پشت سر گذرانده است. نام کرمان با عنوان کارامان در کتیبه داریوش آمده است. اکتشافات باستان‌شناسی که ابتدا با کندوکاو در تل ابلیس واقع در جنوب غربی شهر کرمان آغاز شد با کشف تپه یحیی و شهاداد ادامه یافت، اطلاعات بسیاری در مورد زندگی هزاره‌های قبل از میلاد کرمان از دوران نوسنگی به بعد آرایه داده است اما کشف غیرمنتظره تمدن عظیم دره هلیل رود در جیرفت قدمت دیرینه کرمان را آشکارتر کرد. شواهد نشان می‌دهد در این سرزمین پهناور با آثار بسیار ارزشمندی از دیدگاه تاریخی و هنری روبرو هستیم. ظروف بسیار ارزشمند سنگ صابونی یکی از دستاوردهای این تمدن درخشان به شمار می‌روند که با حک کردن تصاویر واقعی و تخیلی زیبا بر روی آن‌ها می‌توان به اهمیت محیط طبیعی، افکار و تخیلات نزد مردمان این منطقه پی برد. سنگ‌نگاره‌های تپه شاه فیروز سیرجان هم یکی دیگر از دستاوردهای هنری این استان به شمار می‌روند. سنگ‌نگاره‌ها به‌عنوان کهن‌ترین آثار فرهنگی و هنری محسوب می‌شوند. مردمان گذشته این دیار با ثبت تصاویر طبیعت اطراف